

WARTO WIEDZIEĆ

Czartyzm

W latach 1836–1848 w Wielkiej Brytanii rozwinął się ruch polityczny nazywany czartyzmem. Jego nazwa pochodziła od wydanego przez przedstawicieli tego nurtu dokumentu *People's Charter* [czyt.: pipl's czarter], czyli *Karty praw ludu*. W piśmie tym robotnicy domagali się powszechnego prawa wyborczego. W tej sprawie

? Jakie cele przyświecały czartystom?

Do ich głównych żądań należało podwyższenie zarobków oraz poprawa warunków i bezpieczeństwa pracy. Niektóre protesty przerodziły się w wystąpienia zbrojne.

Kolejnym etapem walki robotników o poprawę ich sytuacji było powstanie **związków zawodowych**. Najwcześniej pojawiły się one w Wielkiej Brytanii. Już w 1824 r. tamtejsi pracownicy zakładów przemysłowych zaczęli tworzyć organizacje, które reprezentowały ich w sporach z właścicielami fabryk. Z jednej strony, związki te broniły interesów robotników i kontrolowały przestrzeganie ich praw, z drugiej zaś – często chroniły fabrykantów przed zbyt radykalnymi działaniami pracowników.

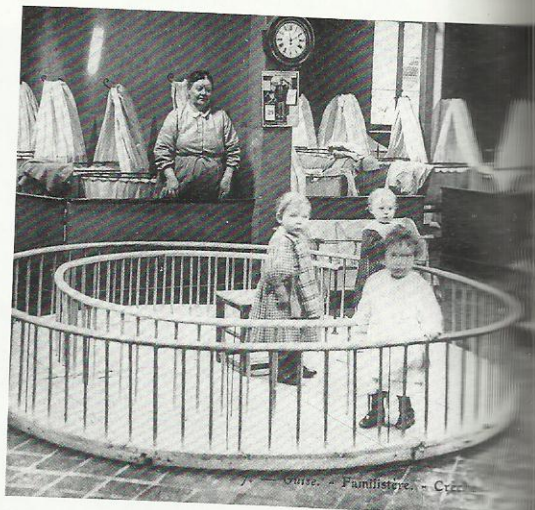
Dzieci poniżej 12. roku życia były zatrudniane w kopalniach w wielu krajach jeszcze w pierwszej połowie XIX w. Opiekę i obowiązkową edukację, a także zakaz zatrudniania dzieci wprowadzono powoli.

wysłali także petycję do parlamentu. Mimo że rząd odrzucił żądania, nie zrezygnowali oni ze swoich postulatów i zarządzili masowe strajki w fabrykach. W końcu ostatecznie nie udało im się wprowadzić postulowanych zmian, ich działania w tym stopniu przyczyniły się do demokratyzacji politycznej w Wielkiej Brytanii.

■ Socjalizm i komunizm

W XIX w. zaczęto podejmować próby reformy i wprowadzenia nowego systemu politycznego i ekonomicznego. Część myślicieli krytykowała kapitalizm oraz pogłębiające się nierówności, z niego wynikały. Głosili oni potrzebę stworzenia systemu opartego na sprawiedliwości społecznej. Żądali się zmian w prawie i organizacji pracy, poprawy warunków życia robotników oraz upowszechnienia oświaty. Twórców tych idei nazwano socjalistami, a propagowany przez nich ustrój – socjalizmem.

Początkowo zakładali oni, że wprowadzenie nowego systemu powinno odbyć się drogą pokojową i reformy, że właściciele fabryk z własnej woli

Falanstery to zorganizowane przez zwolenników socjalizmu utopijnego kompleksy, które składały się z zakładu pracy, mieszkań oraz placówek edukacyjnych. W znajdujących się w nich przedszkolach w ciągu dnia mogły przebywać dzieci robotników.